

УДК 338.2

DOI: <https://doi.org/10.32840/2522-4263/2020-3-23>**Смірная С.М.***кандидат економічних наук, доцент,
доцент кафедри фінансово-економічної безпеки, обліку і аудиту
Харківського національного університету міського господарства
імені О.М. Бекетова***Smirnaia Svitlana***Candidate of Economic Sciences, Associate Professor,
Associate Professor of the Department of Financial and Economic Security,
Accounting and Auditing,
O.M. Beketov National University of Urban Economy in Kharkiv*

СОЦІАЛЬНО-ПСИХОЛОГІЧНИЙ АСПЕКТ УПРАВЛІННЯ ФІНАНСОВО-ЕКОНОМІЧНОЮ БЕЗПЕКОЮ ПІДПРИЄМСТВА

SOCIAL AND PSYCHOLOGICAL ASPECT OF FINANCIAL AND ECONOMIC SECURITY OF MANAGEMENT OF THE ENTERPRISE

АНОТАЦІЯ

У статті з'ясовано сутність фінансово-економічної безпеки підприємства як самостійного напрямку сучасної економічної безпекології. В умовах переходу до соціально-орієнтованої моделі ринкової економіки автором акцентовано увагу на необхідності трактування досліджуваного різновиду економічної безпеки відповідно до постулатів концепції сталого й безпечного розвитку. Задля підвищення ефективності управління фінансово-економічною безпекою акцентовано увагу на доцільності використання у практиці функціонування вітчизняних підприємств поряд із традиційними методами управління також групи специфічних методів управлінського впливу соціально-психологічної спрямованості, які слід віднести до спеціального інструментарію управління безпекою. У питаннях професійної підготовки висококваліфікованих сучасних фахівців із фінансово-економічної безпеки розкрито значення розвитку їхніх фахових компетентностей у сфері управління безпекою із практичним застосуванням знань та навичок із соціальної психології, що сприятиме мотивації персоналу щодо дотримання встановлених стандартів безпеки.

Ключові слова: фінансово-економічна безпека, метод управління, соціально-психологічний аспект, мотивація персоналу, фахові компетентності.

АННОТАЦИЯ

В статье выяснена сущность финансово-экономической безопасности предприятия как самостоятельного направления современного экономического безопасностеведения. В условиях перехода на социально-ориентированную модель рыночной экономики автором акцентировано внимание на необходимости трактовки исследуемой разновидности экономической безопасности в соответствии с постулатом концепции устойчивого и безопасного развития. Для повышения эффективности управления финансово-экономической безопасностью указано на целесообразность использования в практике функционирования отечественных предприятий наряду с традиционными методами управления также группы специфических методов управленческого воздействия социально-психологической направленности, которые следует отнести к специальному инструментарию управления безопасностью. В вопросах профессиональной подготовки высококвалифицированных современных специалистов по финансово-экономической безопасности раскрыто значение развития их профессиональных компетентностей в сфере управления безопасностью с практическим применением знаний и навыков по социальной психологии, что содействует мотивации персонала к соблюдению установленных стандартов безопасности.

Ключевые слова: финансово-экономическая безопасность, метод управления, социально-психологический аспект, мотивация персонала, профессиональные компетентности.

ANNOTATION

The current stage of market transformations, which is characterized by the transition to a model of socially oriented economy, highlights the problem of sustainable and safe development of domestic economic entities. Socio-economic imperatives of the concept of sustainable development of society lead to increasing attention to the issues of compliance with socially responsible business and achieving the goals of safe business development by researchers of modern economic security and practitioners in management in the field of security. In view of this, it is important to modernize the methodology of financial and economic security of enterprises as one of the types of economic security of economic entities, which stands out as an independent area of research in the field of security today. In the system of traditional methods of financial and economic security management, the allocation of a group of specific methods of managerial influence of social and psychological orientation, which should be attributed to special tools of security management, is of special importance. Taking into account the social and psychological aspect of financial and economic security management allows security management entities, which include employees of security services of enterprises and other specialists in financial and economic security, to exercise comprehensive management influence for identifying internal hazards in the enterprise, which are often related to personnel, and preventing their manifestations or eliminating their consequences that can lead to deterioration of the security condition of the enterprise. In view of this, the professional possession of specialized knowledge and skills in social psychology by security professionals is useful in the process of financial and economic security management through their application, for example, in motivating employees to comply with established security standards and achieve strategic goals of the entity, including maintaining an appropriate level of security at the enterprise. There should be taken into account the task not only to motivate personnel to meet the economic interests and needs of employees, but also to pay attention to equally important factors to meet the social and psychological needs of the employees in the work process. Analysis of special methods of security management of social and psychological orientation shows that the creation of a positive social and psychological climate in the team, meeting the psychological needs of employees in recognition, self-affirmation, self-realization, develop a basis for improving the corporate culture in terms of security objectives, which is important in ensuring the reliability of personnel and strengthening the financial and economic security of the enterprise. That is, a promising system of professional training in the field of financial and economic security management of the enterprise requires the use of educational innovations, taking into account the current demands for the use of knowledge related to the economy, such as social psychology. The application of professional knowledge and skills in

social psychology in the practice of experts of security matters will allow to provide effective managerial influence in order to realize the socio-economic interests of employees and meet their social and psychological needs in the work process, and to achieve proper security of the enterprise and maintain sustainable operation, which is a determining factor in ensuring its sustainable development.

Key words: financial and economic security, management method, social and psychological aspect, employee motivation, professional competencies.

Постановка проблеми. Сучасні умови господарювання характеризуються переходом на модель соціально-орієнтованої ринкової економіки, що є передумовою забезпечення подальшого сталого й безпечного розвитку суспільства. Соціальна спрямованість ринкових перетворень та розвитку економіки на сучасному етапі потребує всебічного врахування імперативів сталого розвитку, тобто вирішення триєдиного завдання забезпечення стабільного економічного зростання, досягнення соціального прогресу та збереження довкілля задля нинішнього та майбутніх поколінь. У зв'язку з цим актуальності набуває проблема вдосконалення методів управління безпекою соціально-економічних систем різного рівня як першооснови концепції сталого розвитку, оскільки забезпечення безпекового складника є нагальним для існування економічних суб'єктів під впливом потенційних і реальних загроз та ризиків нестабільного середовища функціонування. Враховуючи суттєві якісні та кількісні зміни, які відбуваються як у глобальному масштабі, так і на локальному рівні, слід акцентувати увагу на необхідності вдосконалення підходів до управління фінансово-економічною безпекою на рівні господарюючих суб'єктів. Сучасні дослідження економічної безпекології мають передбачати залучення до аналізу різноманітних аспектів управління безпекою підприємств, котрі здатні відбивати впливи на безпековий стан суб'єкта підприємництва не тільки зовнішнього походження, а й певною мірою дозволяють в питанні ефективності управління безпекою враховувати внутрішні чинники загроз та небезпек для стабільної роботи підприємства, а саме соціально-психологічний клімат на підприємстві та наявність психологічних знань та навичок у фахівців з управління безпекою в фінансово-економічній сфері. З огляду на це, актуальності набуває дослідження соціально-психологічного аспекту управління фінансово-економічною безпекою підприємств як доволі нової категорії економічної безпекології.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Останні наукові дослідження в царині економічної безпеки свідчать, що питанням забезпечення економічної безпеки підприємств та окремих її функціональних складників присвячено значну низку наукових праць. Зокрема, вагомий внесок у зазначеній сфері теорії безпекології зробили такі провідні вчені, як: О.О. Бондаренко, Т.Г. Васильців, М.Й. Варій, В.І. Волошин, Т.В. Давидюк, Х.О. Мандзіновська, О.М. Марченко, І.П. Мойсеєнко, О.В. Орлик, П.Я. Пригунов, М.М. Пересипкін [1–9] та ін. Слід зазна-

чити, що погляди вчених стосовно формування на сучасному етапі розвитку науки такої окремої галузі знань, як економічна безпекологія, в цілому збігаються. Зокрема, науковці зазначають, що постійний розвиток економічної безпекології зумовив ідентифікацію нових видів економічної безпеки, приміром, останнім часом активно застосовується категорія «фінансово-економічна безпека підприємства», котра має певним чином визначені об'єкти захисту, суб'єкти управління безпекою, методи її забезпечення.

Виділення невирішених раніше частин загальної проблеми. Проте є низка питань стосовно вибору інструментарію дієвого управління зазначеним різновидом економічної безпеки, які потребують подальших досліджень. До них слід віднести питання доцільності використання в практиці функціонування вітчизняних підприємств поряд із традиційними методами управлінського впливу на коригування безпекового стану підприємства також застосування групи специфічних методів управління безпекою соціально-психологічної спрямованості. Адже задля побудови ефективної моделі управління фінансово-економічною безпекою суб'єкта господарювання за сучасних умов переходу до соціально-орієнтованої ринкової економіки, врахування соціально-психологічного аспекту в управлінні безпекою підприємства позитивно впливає на підвищення рівня мотивації персоналу, професійного росту, сприйняття принципів корпоративної культури в розрізі цілей безпеки тощо, що сприяє створенню умов задля забезпечення сталого розвитку та зміцнення економічної безпеки суб'єкта господарської діяльності в цілому.

Формулювання цілей статті (постановка завдання). Метою статті є дослідження соціально-психологічного аспекту управління фінансово-економічною безпекою підприємства як доволі нової категорії економічної безпекології, який виступає специфічним методом управління безпекою в фінансово-економічній сфері підприємства.

Виклад основного матеріалу дослідження. За достатнього розмаїття поглядів учених щодо трактування категорії «фінансово-економічна безпека підприємства», слід констатувати, що економісти й досі не дійшли згоди щодо найбільш точного формулювання зазначеного поняття. Підставою для подальшого розв'язання дилеми «фінансово-економічна безпека чи фінансова складова економічної безпеки» послугували результати докладного дослідження епістемологічного підходу щодо обґрунтування взаємозв'язку понять, зазначених автором Т.В. Давидюк у роботі [1, с. 40]. Так, і дослідник О.О. Бондаренко у роботі [2, с. 2] відзначає, що категорія фінансово-економічної безпеки не має однозначного тлумачення, однак, спираючись на дослідження наукових результатів багатьох учених, доходить справедливого висновку, що зазначене поняття «варто досліджувати з метою формування оптимальної системи та механізму управління фінансово-економічною

безпекою», при цьому важливою є багатоаспектність такого дослідження.

Останніми роками з розвитком категоріального апарату економічної безпекології в науковому обігу здебільшого застосовується підхід до з'ясування сутності категорії «фінансово-економічна безпека підприємства», який спирається на домінування фінансової складової в системі економічної безпеки підприємства. Сучасне розуміння фінансово-економічної безпеки підприємства виходить із тісного взаємозв'язку економічної і фінансової діяльності суб'єктів господарювання, оскільки деякі категорії за своєю сутністю є, з одного боку, економічними, а з іншого – фінансовими. На підтвердження цього дослідники безпеки підприємства у фінансово-економічній сфері наводять приклад, що прибуток є прямим результатом економічної діяльності підприємства, і водночас він є фінансовим результатом, власним фінансовим ресурсом підприємства, який підприємство може свідомо витратити на свій розвиток, на розвиток та мотивацію персоналу, на створення комфортних умов для праці та відпочинку, на розширення бізнесу [2, с. 2; 3, с. 27]. Тому до наукового обігу ввійшло поняття фінансово-економічної безпеки підприємства, що очевидно підкреслює взаємозалежність економічної та фінансової діяльності підприємства та визначальну роль фінансів у економічній системі. Виходячи з цього, автори І.П. Мойсеєнко та О.М. Марченко у роботі [3, с. 28] категорію фінансово-економічної безпеки підприємства трактують як «такий його фінансово-економічний стан, який забезпечує захищеність його фінансово-економічних інтересів від внутрішніх і зовнішніх загроз та створює необхідні фінансово-економічні передумови для стійкого розвитку в поточному та довгостроковому періодах». На нашу думку, наведене формулювання досліджуваного різновиду економічної безпеки підприємства в системі сучасних наукових знань про безпеку є найбільш точним та найбільш повним з огляду на те, що саме в такій його інтерпретації найповнішим чином відбиваються всі відмітні ознаки фінансово-економічної безпеки, за якими її ідентифікують. Тож наведене трактування дефініції безпеки чітко вказує на тісний взаємозв'язок безпекового стану підприємства з передумовами забезпечення сталого розвитку суб'єкта господарської діяльності (в частині створення необхідних фінансово-економічних передумов для стійкого, тобто сталого, розвитку підприємства в поточному та довгостроковому періодах), що цілком узгоджується із соціально-економічними імперативами концепції сталого розвитку.

Під час реалізації фінансово-економічних інтересів підприємства важливу роль відіграє забезпечення їх захищеності не тільки від зовнішніх загроз, пов'язаних із зростанням рівня динамічності й нестабільністю мінливого зовнішнього середовища господарювання та ризиків, зумовлених певною мірою невизна-

ченості ринкової ситуації, що досить складно підлягає керуванню з боку суб'єкта господарювання, оскільки подібні загрози здебільшого можна виявляти та вчасно враховувати в господарській діяльності, в той час, як безпосередній вплив підприємства на їх мінімізацію або усунення часто є утрудненим. Ідентифікацію та прогнозування внутрішніх загроз реалізації фінансово-економічних інтересів підприємства часто пов'язують з небезпеками, що виходять від персоналу суб'єкта господарювання. Суттєве значення з огляду керованості з боку менеджменту суб'єкта підприємництва мають внутрішні чинники впливу на стан фінансово-економічної безпеки підприємства, які більше піддаються управлінню за умови вдалого застосування відповідних методів управління. У роботі [4, с. 39–40] дослідник розкриває сутність методів управління фінансово-економічною безпекою підприємства, які виступають основою її забезпечення в рамках формування відповідного механізму управління безпекою. Серед набору методів управління фінансово-економічною безпекою автор О.В. Орлик, спираючись на узагальнення методик забезпечення фінансово-економічної безпеки вітчизняних підприємств [3, с. 78–80; 5, с. 296], виділяє такі методи, як:

- інституційно-правові методи (створення відділу економічної безпеки та його імплементація в оргструктуру управління підприємством; виділення сектора економічної безпеки в межах юридичного відділу);
- адміністративні або організаційно-розпорядчі (визначення повноважень та відповідальності посадових осіб та регламентування дій суб'єктів управління фінансово-економічною безпекою через накази, розпорядження, інструкції правила тощо);
- економічні (створення матеріальної зацікавленості у відповідальних осіб за стан фінансово-економічної безпеки підприємства через вплив на їх економічні інтереси шляхом матеріального стимулювання; а також низка економічних методів впливу на параметри фінансово-економічної діяльності);
- організаційно-технологічні (підвищення ефективності управління безпекою шляхом впровадження на підприємстві міжнародних систем управління якістю);
- інформаційні (створення надійної системи захисту інформації та каналів її проходження і використання сучасних технологій захисту інформації);
- соціально-психологічні (підвищення рівня мотивації персоналу, створення атмосфери корпоративного духу, формування сприятливого морально-психологічного клімату в колективі, забезпечення перспективного соціального й професійного росту, підбір кадрів з урахуванням психологічних характеристик працівників, урахування наявних фахових компетентностей управлінців у сфері фінансово-економічної безпеки підприємства тощо).

Зауважимо, що конкретні методи управління фінансово-економічною безпекою підприємства на практиці мають застосовуватися у певних комбінаціях (поєднано один з одним), наприклад, коли адміністративні та економічні методи доповнюються використанням організаційно-технологічних методів, чи комплексно, з акцентуванням на використанні тієї групи методів, запровадження яких є пріоритетним для даного суб'єкта господарювання на конкретному етапі його фінансово-економічної діяльності відповідно до діагностованого рівня його фінансово-економічної безпеки, наприклад, з урахуванням групи методів соціально-психологічної спрямованості.

У межах дослідження особливо слід підкреслити значення соціально-психологічного аспекту управління фінансово-економічною безпекою підприємства, який передбачає використання в практичній господарській діяльності відповідної групи специфічних методів управлінського впливу з метою досягнення фінансово-економічних інтересів підприємства та підтримки його безпекового стану. Так, у роботі [6, с. 3] на думку автора М.Й. Варій, «психологічні аспекти економічної безпеки є важливими, оскільки загрози спричиняють люди своїми вчинками і діяльністю або бездіяльністю у залежності від їх свідомості, потреб, мотивів, професійної компетентності». До внутрішньопсихологічних чинників безпеки підприємства науковець відносить психологію персоналу, та його мотивацію, соціально-психологічний стан та морально-психологічну атмосферу в колективі, стиль управління організацією, психологічно-економічне прогнозування безпеки і розвитку, які й формують економічну свідомість та ставлення до проблем забезпечення економічної безпеки.

Дослідник концептуальних основ стратегічного управління фінансово-економічною безпекою Т.Г. Васильців у роботі [5, с. 35, 42] констатує, що найбільшу небезпеку для підприємства та порушення його безпекового стану, як правило, становлять зовнішні загрози, які не піддаються виявленню і прогнозуванню, у той час як усунення внутрішніх загроз належить до компетенції органів управління підприємством, зокрема, від рівня фахових компетентностей управлінця в сфері фінансово-економічної безпеки підприємства. До внутрішніх суб'єктів управління, які забезпечують фінансово-економічну безпеку підприємства, відносять осіб та підрозділи, які здійснюють функції гарантування безпеки безпосередньо на підприємстві (працівники служби економічної безпеки, фахівці з управління фінансово-економічною безпекою інших підрозділів, які виконують завдання, пов'язані з безпекою підприємства). Для забезпечення фінансово-економічної безпеки підприємства важливо «подбати про мотивацію залучених до цієї діяльності працівників» [5, с. 234]. До цього комплексу заходів слід включати: підвищення рівня інтелектуально-кадрового забезпечення у сфері фінансово-економічної безпеки; преміювання за

розробки та пропозиції зі зміцнення безпеки підприємства; здійснення нематеріальної мотивації персоналу щодо дотримання стандартів безпеки. Серед базових принципів, яким має відповідати організаційна структура управління фінансово-економічною безпекою підприємства, таких, як гнучкість, оперативність, надійність, безперервність, у межах дослідження особливо слід підкреслити принцип компетентності, котрий передбачає, що питаннями забезпечення фінансово-економічної безпеки займаються висококваліфіковані кадри.

У науковій літературі є певні методологічні доробки стосовно аналізу вітчизняного досвіду підготовки фахівців для забезпечення економічної безпеки підприємств, зокрема, вітчизняні науковці П.Я. Пригунов, М.М. Пересипкін, Х.О. Мандзіновська [7–9] здійснили низку досліджень щодо змісту діяльності аналітиків з питань фінансово-економічної безпеки підприємства та фахівців підрозділів безпеки. Це дозволило чітко окреслити функції, завдання та специфіку цього виду професійної діяльності та визначити фахівців з фінансово-економічної безпеки в якості суб'єктів системи забезпечення безпеки підприємства як організаційної системи, покликаної вирішувати завдання гарантування безпеки організації [7, с. 129]. За сучасних умов ведення бізнесу доцільним є виділення в системі менеджменту підприємства окремої специфічної функції управління економічною безпекою, тож організація та функціонування системи фінансово-економічної безпеки підприємства залежить від ефективної роботи штатного підрозділу безпеки та рівня кваліфікації управлінських кадрів у безпековій сфері підприємства.

Діяльність фахівців з безпеки як вид професійної діяльності вимагає наявності певних професійних компетентностей (знань, умінь, навичок) щодо забезпечення безпеки на підприємстві: здатність до аналізу, синтезу, узагальнення інформації; здатність протягом тривалого часу займатись певним видом діяльності; здатність задіяти короткочасний і довготривалий види пам'яті; здатність оперувати великими обсягами аналітичної інформації; здатність приймати виважені управлінські рішення щодо вибору та реалізації безпекової стратегії; здатність до комунікативної поведінки. Поряд з цим, не менш важливими в роботі фахівця з безпеки є наявність таких психологічних особливостей, як вміння: здійснювати соціально-психологічний аналіз факторів зовнішніх і внутрішніх загроз фінансово-економічній безпеці підприємства; визначати соціально-економічні інтереси працівників підприємства; проводити якісний професійно-психологічний відбір персоналу; проявляти високий рівень стресостійкості; забезпечувати компетентність персоналу в питаннях способів та методів підтримки належного рівня безпеки підприємства; здійснювати моральне й матеріальне стимулювання працівників щодо дотримання стандартів безпеки; сприяти створенню й

підтримці позитивного соціально-психологічного клімату в колективі задля досягнення загальних цілей організації.

Високий професійний рівень фахівців з фінансово-економічної безпеки дозволяє в межах прийнятої підприємством безпекової стратегії в повному обсязі виконувати основні функції діяльності аналітиків з питань фінансово-економічної безпеки підприємства та фахівців з безпеки такі, як функції адміністративно-розпорядчого, організаційно-управлінського, інформаційно-аналітичного та економічного змісту [7, с. 130; 9, с. 27]. Інструментарій реалізації зазначених функцій відповідає основним методам управління фінансово-економічною безпекою підприємства, зазначеним вище. Разом з тим, додатково до основних функцій підрозділу безпеки підприємства виділяють соціально-кадрову функцію, що обумовлюється зростаючим значенням всебічного врахування можливостей менеджменту підприємства щодо управління внутрішніми чинниками виникнення загроз безпековому стану суб'єкта господарювання та забезпечення стабільності його діяльності. Відповідно методами забезпечення економічної безпеки на підприємстві є організаційні, правові, економічні, а також спеціальні [7, с. 133], до яких слід віднести групу соціально-психологічних методів управління фінансово-економічною безпекою підприємства. Реалізацією спеціальних заходів безпеки займаються працівники, для яких це є предметом професійної діяльності й основною роботою, тобто з цієї позиції на сучасному етапі ведення підприємницької діяльності на засадах соціальної відповідальності, яка стала невід'ємною складовою бізнесу та головним ва-жем покращення соціального розвитку організації [10, с. 69], вкрай важливим є наявність у сучасних фахівців з фінансово-економічної безпеки підприємства знань та практичних навичок із соціальної психології, що забезпечує ефективне використання спеціального інструментарію в управлінні безпекою.

У зв'язку з цим доречно зазначити на впровадження мотивації персоналу як чинника зміцнення економічної безпеки на підприємстві. На мотивацію персоналу з метою стимулювання працівників до дотримання встановлених на підприємстві норм безпеки та галузевих стандартів безпеки впливають багато чинників [11, с. 177; 12, с. 167]: індивідуалізація заробітної плати, матеріальна (преміальна) винагорода, участь працівників у прибутках, групове стимулювання та заохочення, право працівників на придбання акцій на пільгових засадах тощо. Поряд із матеріальними методами мотивації персоналу слід виділити і такі методи стимулювання працівників, які не є традиційними для нашої економіки (нематеріальні методи), але мають неабиякий вплив на можливість управління безпекою підприємства, а саме: схвалення успіхів працівника з боку керівництва та колективу; соціальна оцінка професій-

них та особистісних якостей робітника; професійний та соціальний розвиток і перспективи професійного зростання; внутрішньокорпоративна культура в розрізі цілей безпеки суб'єкта господарювання тощо. Це пов'язано з бажанням працівників задовольнити свої не тільки економічні, а й соціальні потреби в процесі трудової діяльності (у причетності до соціальної групи, визнанні з боку колективу однодумців, самоствердженні та особистісної самореалізації), саме тому ці методи мають соціально-психологічну спрямованість.

Таким чином, від того, наскільки професійно є підготовленим сучасний фахівець з фінансово-економічної безпеки з огляду на наявність у нього теоретичних та практичних психологічних знань, наскільки є сформованими його фахові компетентності щодо здатності володіння спеціальними соціально-психологічними методами управління фінансово-економічною безпекою підприємства та ефективного їх застосування задля управлінського впливу на персонал і внутрішні чинники небезпеки на підприємстві, в остаточному рахунку залежить не тільки забезпечення належного безпекового стану суб'єкта господарювання, а й загалом можливість досягнення стратегічних цілей управління безпекою і забезпечення сталого й безпечного розвитку підприємства у довготривалій перспективі. Отже, перспективна система підготовки, професійної перепідготовки та підвищення кваліфікації кадрів у сфері управління фінансово-економічною безпекою підприємства як самостійної галузі економічної безпекології потребує застосування освітніх інновацій з урахуванням вимог сучасності щодо використання суміжних з економікою знань, таких як соціальна психологія.

Висновки. За умов ведення бізнесу на підставах соціальної відповідальності згідно з вимогами соціально-орієнтованих ринкових перетворень в економіці важливим методологічним напрямом у сучасній теорії та практиці економічної безпекології є всебічне врахування соціально-психологічного аспекту управління фінансово-економічною безпекою підприємства. Використання спеціального інструментарію управління в сфері безпеки на засадах застосування в практичній діяльності фахівців із питань безпеки професійних знань та навичок із соціальної психології є доцільним як для реалізації соціально-економічних інтересів працівників та задоволення їхніх соціально-психологічних потреб у процесі трудової діяльності, так і для забезпечення належного безпекового стану підприємства та підтримки його стійкого функціонування і у поточному, і у довгостроковому періодах, що відповідає цілям сталого й безпечного розвитку суб'єкта господарської діяльності.

Напрямами подальших досліджень у зазначеній царині безпеки є виявлення ролі служби безпеки підприємства у попередженні та розв'язанні корпоративних конфліктів із застосуванням конфліктологічних знань.

БІБЛІОГРАФІЧНИЙ СПИСОК:

1. Давидюк Т.В. Фінансово-економічна безпека чи фінансова складова економічної безпеки: епістемологічний підхід. *Проблеми теорії та методології бухгалтерського обліку, контролю і аналізу*. 2013. Вип. 1(25). С. 39–52. URL: <http://pbo.ztu.edu.ua/article/view/28450>
2. Бондаренко О.О., Сухецький В.А. Фінансово-економічна безпека підприємства: теоретичний та практичний аспекти. *Ефективна економіка*. 2014. № 10. URL: <http://www.economy.nayka.com.ua/?op=1&z=3580>
3. Мойсєнко І.П., Марченко О.М. Управління фінансово-економічною безпекою підприємства : навч. посіб. Львів, 2011. 380 с.
4. Орлик О.В. Методи управління фінансово-економічною безпекою. *SWorld*. 2014. Вип. 1. Т. 28. С. 37–41. URL: <https://www.sworld.com.ua/konfer34/341.pdf>
5. Фінансово-економічна безпека підприємств України: стратегія та механізми забезпечення : монографія / Т.Г. Васильців та ін. ; за ред. Т.Г. Васильціва. Львів : Ліга-Прес, 2012. 386 с.
6. Варій М.Й. Психологічні основи економічної безпеки. *Науковий вісник Львівського державного університету внутрішніх справ*. 2009. Вип. 2. С. 1–16. URL: http://www.lvduvs.edu.ua/documents_pdf/visnyky/nvsp/02_2009/09vmjoeb.pdf
7. Пригунов П.Я. Діяльність фахівців з економічної безпеки як об'єкт наукових досліджень. *Науковий вісник міжнародного гуманітарного університету*. 2013. № 6. С. 128–136. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Nvmgu_eim_2013_6_24
8. Пригунов П.Я., Пересипкін М.М. Аналіз вітчизняного досвіду підготовки фахівців з вищою освітою для забезпечення економічної безпеки підприємств: досягнення та перспективи розвитку. *Комунальне господарство міст*. 2013. № 111. С. 244–254. URL: <https://eprints.kname.edu.ua/35491/1/244-254%20Пригунов%20ПЯ.pdf>
9. Мандзіновська Х.О. Основні положення діяльності аналітиків з питань фінансово-економічної безпеки підприємства. *Інфраструктура ринку*. 2017. Вип. 10. С. 24–31. URL: http://market-infr.od.ua/journals/2017/10_2017_ukr/7.pdf
10. Шульженко І.В., Алієва В.А. Соціальна відповідальність як засіб управління конфліктами в організації. *Приазовський економічний вісник*. 2018. Вип. 4(09). С. 69–72. URL: http://rev.kpu.zp.ua/journals/2018/4_09_uk/14.pdf
11. Денисенко М.П., Будякова О.Ю. Сучасні стратегії управління персоналом підприємств. *Приазовський економічний вісник*. 2018. Вип. 5(10). С. 175–181. URL: http://rev.kpu.zp.ua/journals/2018/5_10_uk/32.pdf
12. Заставнюк Л.І., Липовецька Т.Р. Проблематика системи мотивації персоналу в сучасному менеджменті підприємства. *Приазовський економічний вісник*. 2019. Вип. 3(14). С. 166–172. URL: http://rev.kpu.zp.ua/journals/2019/3_14_uk/30.pdf

REFERENCES:

1. Davydiuk T.V. (2013) Finansovo-ekonomichna bezpeka chy finansova skladova ekonomichnoi bezpeky: epistemolohichni pidkhdid [Financial and economic security or the financial component of economic security: an epistemological approach]. *Problemy teorii ta metodolohii bukhhalterskoho obliku, kontroliu i analizu* [Problems of theory and methodology of accounting, control and analysis] (electronic journal), vol. 1(25), pp. 39–52. Available at: <http://pbo.ztu.edu.ua/article/view/28450> (accessed 2 May 2020).
2. Bondarenko O.O., Sukhetskyy V. A. (2014) Finansovo-ekonomichna bezpeka pidpriemstva: teoretichnyi ta praktichnyi aspekty

- [Financial and economic security of the enterprise: theoretical and practical aspects]. *Efektivna ekonomika* [Efficient economy]. (electronic journal), no. 10. Available at: <http://www.economy.nayka.com.ua/?op=1&z=3580> (accessed 2 May 2020).
3. Moiseienko I.P., Marchenko O.M. (2011) *Upravlinnia finansovo-ekonomichnoiu bezpekoiu pidpriemstva* [The financial and economic security management of enterprise]. Lviv. (in Ukrainian)
  4. Orlyk O.V. (2014) *Metody upravlinnia finansovo-ekonomichnoiu bezpekoiu* [Methods of financial and economic security management]. *SWorld* [SWorld] (electronic journal), vol. 1(28), pp. 37–41. Available at: <https://www.sworld.com.ua/konfer34/341.pdf> (accessed 4 May 2020).
  5. Vasytshiv T.H. (2012) *Finansovo-ekonomichna bezpeka pidpriemstv Ukrainy: stratehiia ta mekhanizmy zabezpechennia* [Financial and economic security of Ukrainian enterprises: strategy and support mechanism]. Lviv: Liha-Pris. (in Ukrainian)
  6. Varii M.Y. (2009) *Psykhologichni osnovy ekonomichnoi bezpeky* [Psychological foundations of economic security]. *Naukovyi visnyk Lvivskoho derzhavnogo universytetu vnutrishnikh sprav* [Scientific Bulletin of Lviv University of Internal Affairs] (electronic journal), vol. 2, pp. 1–16. Available at: http://www.lvduvs.edu.ua/documents_pdf/visnyky/nvsp/02_2009/09vmjoeb.pdf (accessed 15 May 2020).
  7. Pryhunov P.Y. (2013) *Diialnist fakhivtsiv z ekonomichnoi bezpeky yak obiekt naukovykh doslidzhen* [Activities of economic security specialists as an object of scientific research]. *Naukovyi visnyk mizhnarodnoho humanitarnoho universytetu* [Scientific Bulletin of the International Humanities University] (electronic journal), no. 6, pp. 128–136. Available at: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Nvmgu_eim_2013_6_24 (accessed 15 May 2020).
  8. Pryhunov P.Y., Peresyppkin M.M. (2013) *Analiz vitchyznianoho dosvidu pidgotovky fakhivtsiv z vyshchoiu osvitoiu dia zabezpechennia ekonomichnoi bezpeky pidpriemstv: dosiahnennia ta perspektivy rozvytku* [Analysis of domestic experience in training specialists with higher education to ensure economic security of enterprises: achievements and prospects for development]. *Komunalne hospodarstvo mist* [Municipal utilities] (electronic journal), no. 111, pp. 244–254. Available at: <https://eprints.kname.edu.ua/35491/1/244-254%20Пригунов%20ПЯ.pdf> (accessed 19 May 2020).
  9. Mandzinovska Kh.O. (2017) *Osnovni polozhennia diialnosti analitikiv z pytan finansovo-ekonomichnoi bezpeky pidpriemstva* [The main provisions of analysts on financial and economic security of the enterprise]. *Infrastruktura rynku* [Market infrastructure] (electronic journal), vol. 10, pp. 24–31. Available at: http://market-infr.od.ua/journals/2017/10_2017_ukr/7.pdf (accessed 20 May 2020).
  10. Shulzhenko I.V., Aliieva V.A. (2018) *Sotsialna vidpovidalnist yak zasib upravlinnia konfliktamy v orhanizatsii* [Social responsibility as a means of conflict management in the organization]. *Pryazovskiy ekonomichnyi visnyk* [Priazovsky Economic Bulletin] (electronic journal), vol. 4(09), pp. 69–72. Available at: http://rev.kpu.zp.ua/journals/2018/4_09_uk/14.pdf (accessed 24 May 2020).
  11. Denysenko M.P., Budiakova O.Y. (2018) *Suchasni stratehii upravlinnia personalom pidpriemstv* [Modern strategies of personnel management of enterprises]. *Pryazovskiy ekonomichnyi visnyk* [Priazovsky Economic Bulletin] (electronic journal), vol. 5(10), pp. 175–181. Available at: http://rev.kpu.zp.ua/journals/2018/5_10_uk/32.pdf (accessed 25 May 2020).
  12. Zastavniuk L.I., Lypovetska T.R. (2019) *Problematyka systemy motyvatsii personalu v suchasnomu menedzhmenti pidpriemstva* [Problems of personnel motivation in modern enterprise management]. *Pryazovskiy ekonomichnyi visnyk* [Priazovsky Economic Bulletin]. (electronic journal), vol. 3(14), pp. 166–172. Available at: http://rev.kpu.zp.ua/journals/2019/3_14_uk/30.pdf (accessed 25 May 2020).